

# GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:  
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:  
Budapest, V., Hold-utca 7.

## Könyvnyomdák és betűöntődéek a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szíves bejelentését kérjük.)

### BUDAPESTEN.

<b>KÖNYVNYOMDAK:</b>	Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Kaufmann József, Dorottya-u. (Wurm-udv.).	Galitzenstein J., Vörösmarty-utca 32.	Toldy-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Dohány-utca 14.
<b>I. KERÜLET (VÁR).</b>	Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Zeisler M., István-tér 17.
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.	»Kosmos« müintőzet, kő- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	<b>VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).</b>
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 1.	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.	Kunusy Vilmos és Fia, Gyár-utca 34.	Bartalits Imre, Eszterházy-utca 12.
<b>II. KERÜLET (VIZIVÁROS).</b>	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	Löv Ede, Béla-utca 1.	Löbl Dávid, Andrássy-ut 19.	Fried S., Stáció-utca 4.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Rudnyánszky Antónia, Papnövelde-utca 8.	Márkus Samu, Dorottya-utca 5.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Heisler József, Várkert-rakpart 1.	Schlesinger Ignác, Rostély-utca 2.	Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság, Hold-utca 7.	Markovits és Garai, Lázár-utca 17.	»Magyar Hirlap« nyomd., József-körút 47.
Müller K. (Münster K.), Fő-utca 20.	Schmidl Sándor, Magyar-utca 6.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.	Mezei Antal, Mozsár-utca 8.	<b>IX. KER. (FERENCZVÁROS)</b>
Wacker F., Lánchíd-utca 17	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 5.	Pollák M. Miksa, Nagy korona-utca 20.	Nagel István, Nagymező-utca.	Engelmann M., Lónyay-utca 7.
<b>III. KERÜLET (Ó-BUDA).</b>	Weissenberg Ármin, Museum-körút 21.	Proszburg Frigyes, Arany János-utca 21.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 33.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Quitner József, Váci-körút 18.	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	<b>X. KER. (KÖBÁNYA).</b>
<b>IV. KERÜLET (BELVÁROS).</b>	<b>V. KER. (LIPÓTVÁROS).</b>	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Rígler J. E., Rózsa-utca 55.	Első kőbányai könyvny. (Kertész J.)
Anglo-Nyomda (Kohn F.), Gránátos-utca 20.	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Schlesinger és Kleinberger Nagykorona-utca 15.	Schwartz Jakab, Ó-utca 3.	<b>BETŰÖNTŐDÉK:</b>
Athenaeum, irod. és nyom- dai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3.	Birkholz és Vayda, Nádor-utca 19.	Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Ullmann József, Teréz-körút 3.	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
Buschmann Ferencz, Koronaherczeg-utca 8.	Burián M., Váci-körút 10.	<b>VI. KER. (TERÉZVÁROS).</b>	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Athenaeum, IV., Ferencziek-tere 3.
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Beck F., Révai-utca 8.	Deutsch J., Károly-körút 7.	IV., Ferencziek-tere 3.
Fanda József, Aranykéz-utca 5.	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	Budapesti kiadó-skönyv- nyomda-szövetkezet, Kemnitzer-utca 1.	Garai Mór, Dohány-utca 1.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Dessewffy-utca 32.
Gansel Zsigmond, Sütő-utca 6.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.	Bielitz B., Király-utca 6.	Löbl Mór, Király-utca 13.	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 1.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.	Brózs Ottó, Váci-körút 17.	Heimlich Jakab Király-utca 47.	Fischer és Mika, VII., Király-utca 83.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Fritz Ármin, Révay-utca 2.	Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.				Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.
				Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság, V., Hold-utca 7.

# KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csorna. Neumann Samu.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	»Ellenzéke« nyomdája. Gámán János örökösei. »Közművelődés« nyomda. Lehmann és Baldi. »Magyar Polgár« nyomda. Poltz Albert. Stratzinger G.	Munkács. Blayer Pinkász. Farkas Kálmán. »Kárpát« könyvnyomda.
Alsó-Kubin. Schneider Dezső.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők J.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Gyulafehérvár. Püspöki nyomda. Voltz H.	Muraszombat. Grünbaum S.
Alsó-Lendva. Bozzay P.	Debreczen. »Debreczeni Ellenőre« ny. Kutassi Imre. »Debreczene« nyomda- részvény-társaság. Pongrácz Viktor. Városi nyomda. Ifj. Gyürky Sándor.	Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula.	Hajdu-Büszörmény. Maróczy M. József.	Nagy-Atád. Grünberger A.
Apatin. Szavadil József.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Halas. Prager Ferencz.	Hátszeg. Stern M.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály.
Arad. Aradi nyomda-társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Réthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai győrs- sajtónyomda.	Detta. Heidenwanger J.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria«-nyomda. Kanitzer G. Lévai Fülöp.	Körmend. Részvény-nyomda.	Nagy-Becskekere. Gresics I. Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajner L. és Mayer R.) Scheinberger Ignác.
Abrudbánya. Pulitzer Lázár.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Holics. Hotascha J.	Körmöczbánya. Jörges A. özv.	Nagy-Hittse. Spiegel Samu.
Aranyos Maróth. Részvénytársaság. (Felszű- molás alatt.)	Deveser. Rosenberg Zsigmond.	Husz. Neufeld S.	Köszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Rőcze. Künstler Soma.
Baja. Kollár Anta és Fia. Nánay Lajos. Streinitz Gyula.	Ditró. Ditró és Szárhegy közsé- gek nyomdája.	Igló. Schmidt József.	Küla. Berkovics Márkus.	Nagy-Enyed. Wokál János.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Kék László.	Dombóvár. Első dombóvári könyv- nyomda és papírszergyár.	Ipolyság. Neumann József.	Kun-Szt.-Márton. Sima F. fiókja.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics és Daniellsz Weiss L. és F.
Balázsfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza.	Kún-Szt.-Miklós. Bors K.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond és társa. Turóczy Zsigmond.
Bártfa. Bleier M.	Eger. Érseki Lyc. Nyomda. Kohn Dávid.	Kabold. Deutsch Mózes.	Léva. Nyitrai és Társa.	Nagy-Kikinda. Kiadói nyomda. Radák János. Milenkovičs István.
Battonya. Gaál Vilmos.	Eperjes. Kosch Árpád.	Kalocsa. Holmayer Ferencz. Malatin Antal.	Lippa. Povázsay Testvérek. Zách József.	Nagy-Kőrös. Ottinger Ede.
Békés. Povázsay Testvérek.	Érsekújvár. Winter Zs.	Kaposvár. Hagelmann K. Jancsovics Gyula. Kéthelyi Miksa. Magyar J.	Liptó-Szt.-Miklós. Steier Izidor.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Békés-Csaba. »Corvina«-ny. (Szihelszky József.) Lepage Lajos.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kapuvár. Buxbaum József.	Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab.
Beszterce. Botschar T. Orendi Károly.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Laiszky János. Tábor Adolf.	Karászbécs. Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	Losoncz. Kurmán részvény-társaság Roth Simon.	Nagy-Szeben. Krafft Vilmos. Drotleff József. Institút tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Beregszász. Farkas K. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroksa.	Fehértemplom. Wunder J.	Karczag. Szódi S.	Lugos. Traunfellner Károly. Wenczelly J. és Fia.	Nagy-Szt.-Miklós. König Salamon. Wiener Nánán.
Besztercebánya. Machold F. Singer Jakab.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Kassa. Özv. Lipóczy Józsefné. Bernovics G. Ries Lajos. Werfer Károly.	Magyar-Óvár. Czéh S.	Nagy-Szóllós. Schwarz Béla.
Bicske. Lederer Sándor.	Fertő-Nezsider. Horváth B.	Kecskemét. Szilády László. Tóth László. »Pannonia«-nyomda.	Makó. Gaál és Gömörly. Neumann József.	Nagy-Szombat. Goldmann M. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. özvegye.
Bonyhád. Özv. Fein Teréz.	Fiume. Battara P. Chuculin & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litogra- fico Fiumano. Ivan Kusar.	Készmárk. Sauter Pál.	Malaczká. Wiesner testv.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Brassó. Gött János és Fia. Mureslanu Aurél. Alexi Th. »Közművelődés«-nyomda.	Fogarás. Thierfeld Lipót.	Keszthely. Nobel J. Farkas J.	Mármaros-Sziget. Részvény-nyomda. Vider Mendel. Balásy L.	Nagy-Várad. Pauker D. Berger Samu. Guttman V. Lang József. Freund L. Laszki Ármin. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti« nyomda.
Breznóbánya. Kreisler J.	Galánta. Német Gyula.	Király-Helmecz. Klein József.	Maros-Vásárhely. Ev. ref. Collegium nyomda. Róm. kath. leányiskola könyvnyomdája. Grün Vilmos. Pollák T.	Nemet-Palánka. Kristofek.
Buziás. Ullmann F.	Galgóc. Steiner Adolf.	Kis-Czell. Monyhért Julia.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Nyiregyháza. Jóba Elek. Piringer János.
Csákova. Chudy Testvérek.	Gyergyó-Szt.-Miklós. Szabó L.	Kézdi-Vásárhely. Szabó A.	Medgyes. Reissenberger G.	
Csáktornya. Fischl Fülöp.	Gyoma. Knerr Izidor.	Kiskún-Félegyháza. Renezay József.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	
Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda.	Gyöngyös. Braun Bert. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Martón. Dyk Ede.	Mindszent. Goldstein Mór.	
Csikszereada. Györgyjakab Márton.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. »Pannonia« könyvnyomda (Tulajd. Hager és Hár). Polgár Bertalan.	Kisvárdá. Bergér Ignác.	Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	
Csongrád. Schwartz Sándor. Silber Jánosné.		Kolozsvár. Ferdinánd, Gombos és Sztupjár.	Módos. Staits György. Zeiser J.	
			Mohács. Blandi János.	
			Moór. Engländer Jakab.	

# GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

II. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1892 JULIUS

7. SZÁM

## Közgyűlésünkről.

Körünk fennállása óta a tizedik volt ama éves közgyűlés, mely e hó 10-én tartott meg. Az a lanyhaság, mely a szaktársaknak körünk iránti érdeklődését jellemzi, ezúttal is nyilvánult a csekély megjelenési számban, mert alig hogy elérte a megjelent tagtársak száma azt a mértéket, melyet az alapszabályok megkívánnak. Örömmel konstatáljuk azonban, hogy a megjelentek azután igen élénken működtek közre a napirenden lévő és azon kívül felmerült indítványok elintézésében.

Különösen két indítvány volt olyan, mely meg is követelte természeténél fogva, hogy kellőleg méltatva legyen; az egyik a magyar nyomdászati kézikönyv kiadását, a másik pedig a tagsági járulékok leszállítását czélozta. A mi a kézikönyv kiadását illeti, alig lesz valaki, a ki ennek szükségességét, hasznosságát be ne ismerné; folyóiratunk hasábjain is többször el lett mondva, hogy hányféle indító ok van arra, miszerint ezen ügyet a kör kezeibe vegye és tehetsége szerint legjobban, lehető rövid idő alatt, közmegelegedésre meg is oldja. Az új választmány dolga most már, hogy megállapítsa a sorrendet, az irányt, a módozatokat, melyekkel a dolog kiviteléhez fogjon, s minthogy meg vagyunk róla győződve, miszerint az új választmány nem is fog késni a reá bizott feladat elintézését megkezdeni, nem akarunk ebbeli nézeteink elmondásával elébe vágni; lesz erre alkalmunk, ha az akció tényleg megindult.

Az említettük másik indítvány határozottan arra czéloz, hogy a tagsági kötelezettségek megkönnyítése által minél több tagot szerezhessen körünknek. Szomorú dolog biz az, hogy Magyarország egyetlen nyomdászati szakkörének 150—160 tagja van, a mely létszám is lassan-lassan apad. Keressük csak az indokokat, melyek ezen sajnos állapotokat szülik. A kör, csekély taglétszáma mellett is, ma a következő előnyöket nyújtja tagjainak: teljesen ingyen

adja a hivatalos szaklapot, valamint az Évkönyvet; havonként ősztől tavaszig szakfelolvasásokat rendez, melyek szakvitákkal is összlennének kötve, ha ugyan akadnának, kik a szakvitákat és ez által szakértelmük fejlesztését óhajtánák; kedélyes multságokat is szokott rendezni a kör, melyben a tagok díjtalanul vesznek részt; megtesz tehát mindent, hogy feladatának megfeleljen.

Lássuk csak most, hogy tehetne-e többet is, és talán mert ezt nem teszi, azért nem emelkedik, sőt fogy tagjainak száma? A hivatalos lapról, melyhez közel állunk, nem akarunk szólni; az Évkönyv szerkesztését azonban még eddig senki sem gáncsolta, mert be kellett ismerni, hogy az mindig a kellő színvonalon állott; panaszra tehát e tekintetben ok nincs; másképp állunk a szakfelolvasásokat illetően; a mi ezeket illeti, valóban többet lehetett volna és lehetne tenni a jövőre nézve is; csakhogy ki annak az oka, hogy a felolvasó ülések egyes kivételekkel, nem nyújtanak annyi érdekeset, mint a mennyit nyújtaniok kellene? határozottan kimondjuk, hogy csakis a tagok; azok a tagok, kik tudnának tenni, irni, és csupa kényelemszeretetből, meg közömbösségből nem teszik, ugyannyira, hogy a szakbizottságnak néha ugyancsak nagy fejtörésébe kerül a havi ülések napirendjét megállapítani, mert hiszen ugyanaz az egy-két ember csak nem írhat folytonosan.

Ezen kellene tehát valamiképen változtatni, s ha már a jelenlegi tagok között kevés a dolgozni tudó és szerető szakember, új erők magunkhoz vonzásával kellene a dolgok menetébe lüktetőbb életet vezetni. Ennek pedig egyik módja az lenne, hogy a tagsági járulékok lehetőleg leszállíttassanak. Helyesebb arányt kell teremteni a tagsági járulékok és az ennek fejében nyújtott előnyök, valamint azon költségek között, melyen az egyleti kiadványok a nem tagok által megszerezhetők. Akárhányan vannak olyanok, kik bár érdeklődnek a szakdolgozók iránt, de elegendőnek tartják, ha a kiadványokat

veszik meg az értök járó csekély összegben, mintsem hogy az annak kétszeresét képező tagsági illetéket fizessék. Ha majd e két kiadási összeg között oly csekély lesz a különbség, hogy bárki is a legkisebb erőfeszítés nélkül fizetheti a nagyobbat, jobban fog vonzani körünk s ez minden tekintetben csak hasznára válhat: mert körünknek nem célja az exclusivitás, sőt ellenkezőleg az a célja, hogy szakmánk művelésében minél nagyobb, ha nem valamennyi, de szaktársaink nagyobb, művelt része tevékeny részt vegyen; azon kell tehát lennünk, hogy minden eszközzel, mely hatalmunkban áll, tehát a csekélyebb tagsági illetéken kívül egyébvel is, mint ügybuzgó házipénztárosok megválasztása által, aláírási ívek kibocsátásával stb. oda hassunk, hogy ez a jövőre így is legyen!

Az új választmánytól függ szintén, miként fogja legbölcsebben eme fontos dolgot megoldani; mi reméljük, hogy sikerülni fog a megoldás akképen, a mint a körnek, a szakmának legjobban hasznára válik; szaktársainkon lesz azután a sor, bebizonyítani, hogy nem halt ki még belőlük egészen a szakmánk felvirágoztatása, lehető magasabb fokra emelése iránti érzék; hiszen magunknak használunk, ha a szakműveltség dolgában minél magasabbra jutni törekszünk, ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha minél nagyobb számban tömörülve, egymást segítve, támogatva, igyekszünk előre! —f.




## Modern accidens-munkák.

### 2. A modern nyomdai kiállítás kellékei.

Czikksorozatunknak a mult számban megjelent első közleményével bizonyítani óhajtottuk, hogy jelenleg a naturalisztikus vignetta-dísz legkedveltebb kiállítási eszköze a nyomda-iparnak; rámutatva egyúttal, hogy mennyiben tarthat ezen irány igényt a »modern« jelzőre. A következő sorokban azon további főkövetelményekkel fogunk foglalkozni, melyeknek az ilyen anyaggal előállított munka, úgy alapjában, mint részleteiben, meg kell hogy feleljen.

Említettük már előbb is, hogy az ilyen nyomtatvány tervezésénél egészen más alapokból kell kiindulni, mint az oly nyomtatványnál, mely valamely »stylszerű« díszítő anyagból lesz szerkesztve. A minthogy minden mű-iránynak, nevezetesen az építészetnél, megvan a maga, gyakran igen éles és karakterisztikus alapkinyomata, — így a román stylt a tömör, széles és nehézkes alak-

zat, a késői gót irányt az ég felé törő, karcsú, a renaissance-stylt pedig a magasságban és szélességbeni nemes, egyenletes elosztás jellegzi, — ép úgy lehet a modern naturalizmust is a maga jellegzetes alapelemeire bontani. Nagyon helytelen volna például, ha egy naturalisztikus anyagból alkotott körzet belső világának különleges góthikus alakot akarnánk adni, teszem föl egy ilyen formát: . Még rosszabb volna, ha a gót csúcsíves alakot, vagy a mór nyeregívet használnók. A modern vignettáknál, valamint a megfelelő díszítő anyagoknál ilyen motívumoknak még csak nyomát sem találhatjuk. Sem az elsőkénél, sem a másodiknál nincs helye az ilyen, magában véve szellemes, de már nehezen érthető stilizálásoknak.\* Mily irányúnak kell már most lenni az elrendezésnek a naturalisztikus anyaggal való dolgozásnál? Hogy ezen kérdést jobban megvilágíthassuk, figyeljünk meg csak közelebbről egy vignettát!

A lapunk 111. oldalán például lenyomatott vignetta egy csak részben látható egyenszöveget képez, melybe kör-alakban csinos tájkép van beillesztve. Az egyenszög sötét alapját igen nagy virágágak teszik élénkké. Oly természetűen van minden előállítva: a virágok, a lombtalan fa és a tájkép szép távlata. Sehol sem veszünk észre olyas valamit, a mi kényszerítettnek látszanék; a rajzoló nem kísérelte meg semmiben sem a természet korrigálását, sem pedig az egész képnek valamely keresett vagy felczifrázott alakba való szorítását. És ez utóbbit ugyancsak rossz néven is venné tőle a »modern« ízlés. *Természetes és mesterkéletlen*: ez az uralkodó jelszó; *tisztaság* a visszaadásában valamely motívumnak: ez a főkellék.

És itt már rátaláltunk néhány kellékre, melyekre a modern nyomtatvány tervezésénél már kezdettől fogva tekintettel kell lenni: *Természetes* legyen a választott motívum és az elrendezés; az előállításban *tisztaság* és világosság legyen; az egyes csoportok és ismét ezeknek egyes alakjai *mesterkéletlenek* legyenek.

Nem szabad azonban összetévesztenünk a »felfogásban való mesterkéletlenség« fogalmát a »komplikáltság« fogalmával a technikai kivitelben! Igen gyakran előjöhethet — ámbár ezt legtöbbször ügyesen ki lehet kerülni — hogy épen azon körülmény által, miszerint valamely motívumot természetes felfogásban iparkodunk visszaadni, bizonyos *technikai* bonyolultság támad.

\* Ezzel ellentétben hangsúlyoznunk kell, hogy a növényvilágból merített díszítő anyagot, nevezetesen a késői gót ízlést igen jól lehet együtt alkalmazni a naturalisztikus anyaggal, minthogy az is jellegzetes naturalisztikus felfogásra vall.



Hogy miként lehet ezeket legkönnyebben leküzdeni, ezt később fogjuk tárgyalni.

A nyomdai accidensmunka tervezetének tehát már alapjában véve természetesnek és meszterkéletlennek kell lennie. — Ilyeneknek kell tekintenünk mindenekelőtt az egyszerű egyenszöveget, a négyszöveget, a szalagszerű egyenszöveget, a dőlt négyszöveget (◇) és a kört.

Ezen igen egyszerű mértani alakzatokban fekszik ama természetesség, melyet motívumaik visszaadásában vignettáink is mutatnak. Természetesen a sincs kizárva, hogy az említett alakok különböző össze-

teremtsünk, sőt éppen ebben rejlik jó nagy részben a modern accidens-szedés »művészete«. Az alakok újra szerkesztésének azonban nem szabad elfajulni; nem szabad nagyon is keresetteknek látszaniok és az élénkség tekintetében sem szabad bizonyos határt túllépniök; ezen határt azonban megszabni általánosságban nem lehet; a teremtő szellemnek az »alak iránti érzéke« kell, hogy a helyes mértéket megtalálja. A kik e tekintetben ingadoznának, talán jó hasznát veszik, ha nem felejtik el ama tételt, hogy minden olyan alakban, mely egyéb, többféle alakzatok összetételéből eredt, mindig fel kell hogy ismerhetők legyenek az eredeti alakzatok, habár csak részlegesen is.

Ugy tetszik azonban e sorok írása közben, hogy könnyebb megérthetés céljából néhány szóval ki kell térnünk, a mennyiben folyton alakok, alakzatok stb.-ről beszélünk, mely kifejezések sokak előtt talán szokatlanok is lesznek. A régiebb, »stylszerűségben dolgozó« accidens-szedő persze hogy nem ismerte e kifejezéseket, mert azon munkáknál, melyek az ugynevezett

történelmi művészies ízlésben lettek kiállítva, a különféle alakokat éppen nem hívták »alakoknak«, hanem különféle nemük szerint megvolt mindeniknek a maga neve, így: paizs, szegélydísz, »plein«, mező, szalagtekercs, párkányzat stb. Mint-

hogy azonban a modern anyagoknál ilyen részek ama sajátos és jellegző alakban nem fordulnak elő, ezen elnevezések is természetesen elesnek. Az »alak« vagy »alakzatok« név azonban mindezeket megfelelően pótolja.

A mai számunkhoz mellékelt vázlatok különben elég világosan tanusítják, hogy technikai szólásmódunkban legcélszerűbb az ott is előforduló köröket, egyenes és ferde négyszöveget, egyenszöveget stb. egyszerűen »alakok« névvel jelezni. Nem is mások ezek, mint kisebb-nagyobb különfélékép határolt felületek, melyeknek legfeljebb egy vastagabb vonallal »árnyékot«, s megfelelő színezés által bizonyos plastikát kölcsönözhetünk.

Ezen példák mutatják meg egyúttal azt is, hogy mi a főalak és az egyes alak vagy részlet fogalma. A föl- vagy beillesztett körök stb. természetesen az egyes részletek. Ezen egyes részleteket ügyesen eltalálni és részükre a megfelelő jó helyet biztosítani: a találékony és iskolázott szellem föladata: s ezen találékonytságot és iskolázottságot minél jobban fejleszteni: legfőbb gondja legyen az accidens-szedőnek. A legtermékenyebb táplálékot pedig erre a szemlélet utján tanulmányozás nyújtja; szokjuk meg, hogy semmin se sikoljon végig szemünk közömbösen és haszon nélkül, ha csak egy parányi részt is fedezünk fel benne, mely művészi alkotásra vall, vagy mely a nyomdászatban fölhasználható motívumot látszik magában rejteni. Ilyen motívumokat szolgáltathatnak a fal- és mennyezefestmények különbözőkép eloszlott mezőnyeikkel, továbbá a modern lapok és könyvek különböző képes ábrázolásaikkal, végre pedig — de éppen nem kevésbé, mint a többiek — a modern litografia, ép úgy a színes nyomást, mint az ízléses sraffirozást és karczmunkát illetőleg. Azonban ha litografiai munkákat veszünk mintául, óvatosan kutatnunk kell bennük a tiszta búzaszemek után, és csak valóban művészies alkotásokat szabad e tekintetben tanulmányként föl is használni.

Ha csak félig-meddig is behatóan vizsgáljuk a modern litografiai munkákat, rá kell jönnünk ama bizonyos karakterisztikus jelekre, melyek a mai tipografiai munkákat is kell hogy jellemezzék: ilyen az egyenes vonalnak előszeretettel való használása és az egyenes vonalú

alakoknak vízszintes, függélyes vagy lejtős helyzetben való alkalmazása. A hajlított vonalban már a kör vagy ennek egy része lép előtérbe; éppen nem kedveltek a hullámos vonalak, valamint mindazon hajlított alakok, melyek az által, hogy nem a körre vagy körszeletre vannak alapítva, egy bizonyos gyámoltalan vagy erőtlén benyomást gyakorolnak a szemlélőre.

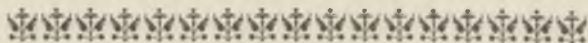
Arról, hogy mennyiben modernizáltatott az accidens-kiállítás, tiszta tükröt nyujtanak az ugynevezett szalag-diszitmények, melyek valamely szövetségnek fölvetelére szolgálnak. Míg a renaissance-ízlés repülő szalagja legtöbbszörre nagyon is élénk hullámzásokat mutat, addig a modern szalag nagyrészt egyenes vonalokból képeztetik, éles törésekkel és behajlásokkal. (Lásd mai számunk mellékletei között.) A szalagvégeknek felgömbölyítése is vagy hegyes- és tompa-szögletű törésekkel, vagy pedig köralakú spirál-vonások által történik, melyek megfelelő távlati rövidítésekkel természetesen ovál-alakban is feltüntethetők.

A jelenlegi accidens-munkának sajátos módja az is, hogy úgy a szalagszerkezetnél, mint a sík-lapos elrendezésnél megengedhetők az ugynevezett szabad végződéses vagy megoldások, mint ezt mellékleteink több példája is mutatja. Nevezetesen olyan helyeken, hol szedés-technikai nehézségek támadhatnak, ezen segéd-eszközhöz folyamodnak; természetesen arról gondoskodni kell, hogy a tulajdonképeni indítók a laikus előtt föl ne tűnnessen, sőt inkább azt a benyomást tegye reá, hogy az másként nem is lehetne! Hogy ezen értelemben tökéletes munka legyen végezhető, szívesen nyulnak a színes alapnyomathoz, mely vagy egyenlően tölti ki a tért, vagy pedig az egyik oldal felé elmosódik.

Erről különben, valamint egyéb részletekről is a jövő füzetben szólunk.

*Kulbe.*

(Folyt. köv.)



## Régi könyvnyomdászok bérviszonyairól.

### II.

Ismeretes, hogy a régi világban többszörre havonként, sőt negyedévenként fizették a nyomdai munkásokat. Tudtommal a Debreczen városi könyvnyomdában is negyedévenként járta a fizetés, mely 1798-ig készpénzben egész évre 161 rénus forint és 20 krajczárra rúgott; s a mely, egy rénus forintot 40 mostani kraj-

czárba számítva, jelenlegi bérvizonyainkhoz képest bizony nem valami tekintélyes összegnek mondható. Igaz, hogy a lakás, élelem akkor nagyon olcsó volt, s igaz az is, hogy a sociusok, a mint a nyomdász-segégeket akkor neveztek, a várostól némi gabonában és exemplárbeli obtingentiában is részesültek. Ez az exemplárbeli obtingentia akkor nemcsak Debreczenben, de másutt is, kivált állandó személyzettel bíró nyomdákban, szélteben divatozott s abból állott, hogy minden szedő és nyomó, ha valamely önálló mű előállításában részt vett, abból a saját papirosára 25 példányt készíthetett és a maga hasznára értékesíthette. Később e járandóságot egy átlagösszeggel pótolták, melyet a németek Aushänggeldnek, Debreczenben pedig exemplárbeli obtingentia bonificatiójának neveztek, s a mely szerint a művezető évenként 100, a sociusok pedig egyenkint 25 rénus forintban részesültek ily cím alatt.

A jelen század elején a város már a természetbeni járandóságok mértékét véglegesen megállapította, s így a rendelkezésemre álló okiratok szerint kapott az öt segéd mindegyike évenként 186 rénus forint 20 krajczár készpénzt, egy köből tiszta búzát, hat köből kétszerest és három öl fát. Még az inasoknak is egy köből tiszta búza és három köből kétszeres járt. A munkaidő — természetesen a déli megszakítással — reggeli hat órától esti hat óráig tartott.

A folytonos háborúk előidéztek egyik elmaradhatatlan következményüket, a drágaságot, melyet a jómódú Debreczenben is mindinkább kezdtek érezni. Nemcsak az élelem, de a lakások is megdrágultak s így a sociusok kénytelenek voltak 1804 augusztus 22-én fizetésemelésért folyamodni.

Éppen akkor vette át a művezetést Csáthy György, kinek helyesen számító, jeles szak-képzettségét tanúsítja az, hogy keze alatt a nyomda nemcsak terjedelemben, de munkáinak kiállítására nézve is jelentékeny haladást tett; humanus, igazságszerető jellemét pedig e cikksorozat tárgyát képező iratok egyike hirdeti, melyben a tanácsnak azon kérdésére, megérdemlik-e a sociusok a kért fizetésemelést, erélyes hangon válaszolja: »Igenis, megérdemlik!« ... Mert az ő részletezése szerint »február első napja oltá 2830 Rfrt 40 xrt érő nyomtatványokat nyomtattak; és így, ha csak felét vesszük is purum Lucrumnak,\* fél esztendő alatt Ezer négyszáz Tizenöt Rfrtot 20 xrt kerestek«.

E lelkiismeretes nyilatkozatra a folyamodók helyzete — egyelőre legalább a gabona-járandóság fölemelése folytán — csakugyan némi

\* Tiszta haszonnak.

javulást nyert, de a pénzbeli javításból, a kamara halogatása miatt, évekig nem lett semmi.

Akkoriban ugyanis, a városok minden financiális ügyét jóváhagyás végett a királyi kamarához kellett előbb fölterjeszteni, a honnan aztán, a fontolva haladás elve szerint, nagyon sokára — gyakran több izbeni sürgetések után — nyert csak elintéztést.

Igy történt a jelen alkalommal is. Hiába folyamodott a személyzet a tanácshoz, hangsúlyozva, hogy 50—60 forint csak a házbérre kell s így a 186 forintból a megdrágult élelem s a ruházat előteremtése egy-egy családos embernek mily nagy gondjába kerül; míg végre megint a derék művezető vette kezébe az ügyet s 1807 elején egy emlékiratszerű fölterjesztésben kérte az ügynek lebonyolítását.

Ez irat oly érdekes világot vet az akkori viszonyokra, hogy helyén valónak találtam azt, legalább nagy részében, itt közölni. Mindjárt a megszólítás után fölemlíti, hogy »a Nemes Város Typographiájának betse már annyira terjedt, hogy számos érdemes Auctor Urak kívánnák a magok munkájakat itten kinyomtatattni, azok pedig mind olyan munkák, hogy még sokkal nagyobbra nevelnék hírét s betsét a Typographiának; ilyenek a T. Diószegi\* Ur két darab munkája, Tiszt. Budai Esaiás\*\* Uré 3 darab, T. Varga Uré négy darab és a Magyar Telemak, s többek ilyenek; de a mostani Personáival a Typographiának, kik csak heten vagynak, nints mód benne, hogy ennyi munkának megfeleljek, e mellett a Ferlagomban is naponként szaporodnak a Defectusok, mellyek kissebbitik a Cassára leendő administratiomat; ilyen Defectusok: Rudimenta, Utmutatás, Phaedrus, Cornelius, Cellarii Liber Memorialis, Halottas, mellyek sehol sem nyomtatódnak, e szerint ezek nem létek miatt a Tanuló Ifjuság a tanulásban akadályoztatik, és ebből az lesz, hogy özveadják egynehány Compactorok magokat és más Typographussal kinyomtatattják, a mi nagy Praejudiciumára lesz a Typographia Proventusának,\*\*\* hogy tehát ez meg ne essen, szükséges az individuumoknak szaporítása.« Mondja továbbá, hogy tanulók szerzése végett már ajánlatot küldött a collegiumba, de »mind ez ideig egy Ifjú sem ajánlotta magát; mert mind azt veti, hogy ha az Inasságból felszabadul, soha sem élhet abból a Sociusi fizetésből, a melly most van. Más Typographiákból is invitáltam Legényeket,

\* Diószeghy Sámuel (sz. 1760 † 1813), ref. lelkész, a ma is hires »Magyar Fűvészkönyv« szerzője.

\*\* Született 1766-ban, meghalt 1841-ben, történetirő, akad. tag.

\*\*\* Rövidségére a nyomda jövedelmének.

de egy sem acceptálta a Condióit; kevesellette a Salláriumot, mert az Legalább való Legény is kereshet egy héten más Typographiában hét Rfrtot, mivel minden munkát jobban fizetnek, mint ezelőtt; itten pedig csak az a fizetése a Sociusnak, a mi volt ezelőtt a boldog időbe. Hogy tehát a Nemes Publicumnak a Debreczeni Typographiáról való bizodalma meg ne tsalattasson, a Cassára leendő administratio is meg ne tsüggedjen, alázatosan instállom a Ttts Nemes Tanátsot, méltóztasson olly hathatós rendelet tenni, hogy a Sociusoknak mostani 186 Fl. és 20 xr. Salláriumok 240 Rh. frtra eleváldjon,\* a 8 köből búzabéli Deputátumok és négy ölfá Competentiájok augealtasson,\*\* így van reménységem, hogy mind Tanitványokat, mind sodalikusokat\*\*\* elébb kaphatunk, melly szerint osztán mind a Typographia Ferlagjának Defectusait kipótolhatjuk, mind a megkereső Auctor uraknak szolgálhatunk és a Cassára leendő administratio is jól fog menni«.

A fölhozott indokok meggyőző hatással voltak a tanácsra s mindjárt a benyújtás napján teljes ülésen a következő végzést hozta: »A belől irt okokra nézve a Typographiae Sociusok fizetése a 1a Novembris 1806. lészen 200 Rf., 6 köből tiszta búza, 4 köből Ros és 6 öl tűzi fa.«

Nemsokára azonban, a folyton rosszabbodó viszonyok következtében, a már ekkor kilencz sociusból álló személyzet újabb fizetésjavításért folyamodott. Kérvényében fölemlíti, hogy »már minden privatus Typographusok tekintetbe is vették a mostan uralkodó drágaságot, és a fizetést az időhöz képest mindenütt megjobbitották, mely szerént más Typographiákban nyolcz s kilencz forint fizetés is van egy hétre. Ezen kívül az Universitas Typographiájában oly rendelés is van, hogy: a mely sodalis 10 esztendeig szolgál, annak ha valami nyomorusága esik és a további szolgálatra alkalmatlan, tehát annak a fele fizetése holtig kijár«.† Kérik a tanácsot, hogy miután fizetésüknek majdnem fele házbérre megy föl, sziveskedjék nekik vagy természetbeni lakást, vagy pedig lakáspénzt rendelni.

Némi haladék után a tanács csakugyan megszavazott nekik egyenkint 50 rénus forint lakáspénzt. Ennek szentesítését azonban a királyi kamara éveken keresztül halogatta, mig aztán 1811-ben bekövetkezett a devaluatio; a bankó értéke egy ötödére szállott s a sok egyéb országos bajhoz még a közzgazdaság általános fölfordulása is járult.

*Ács Mihály.*

\* Emeltessék. \*\* Növeltessék. \*\*\* Segédek.

† Érdekes adatul szolgálna segélyezésünk történetéhez, ha erre nézve valami nyomot az Egyetemi nyomda actái közt találnának.

## Jelentés

a »Magyar nyomdászati stylt tárgyaló kézikönyv«-re kiírt pályázat eredményéről.

Körünk főállása óta egyik főcélja volt: szakmánk művelése, valamint zsenge szakirodalmunknak ápolása és fejlesztése; e céljától még akkor sem tért el, midőn a kilátásba vett eredmény megközelítőleg sem volt arányban a kívánt anyagi áldozattal. Daczára ennek, az e téren elért eredményekből a jövőre nézve bizvást meríthet reményt nemcsak Szakkörünk, hanem mindenki, ki szakmánk felvirágzását őszintén óhajtja.

Ez okból Körünk örömmel fogadta Láng József Lipót első titkárnak az 1890 november 30-án tartott havi ülésen benyújtott következő indítványát:

»Mondja ki a havi ülés, hogy a Szakkör az 1892. évi június havában bekövetkezendő tíz éves fennállásának emlékére egy, a magyar stylt ismertető kézikönyvre pályázatot fog hirdetni; a pályadíj 20–25 arany legyen; az előmunkálatok megtételével a választmány bizatik meg.«

Ács Mihály t. elnök ajánlatára a »magyar styl« szavak közé a »nyomdászati« szó beigatásával az indítvány egyhangúlag elfogadtatott.

A határozat foganatosítására a választmány a következő hirdetést tette közzé:

**Pályázati hirdetés.** A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatot hirdet egy, a magyar nyomdászati stylt tárgyaló kézikönyvre. Módozatok: 1. A mű a magyar nyomdászati styl megteremtéséhez útmutató kézikönyvül szolgáljon s legfőbb négy-öt nyomtatott nyolczadrét ivre terjedjen. Szükség esetén rajzokkal is kibővíthető, melyek külön melléklendők. 2. Az idegen kézzel írt pályamunkák, pecsétos levéllel ellátva, legkésőbb 1891 november 30-áig a Kör másodtitkárához (Schwind Béla, Budapest, Lloyd-társulat nyomdája) küldendők. 3. A pályamunkákat, műértők bevonásával, a Kör szakbizottsága fogja megbírálni. 4. A pályadíj 25 darab tízfrankos arany. A pályadíj abszolút becsű munkának adatik ki. A nyertes mű szerzője a pályadíjon kívül minden nyomtatott nyolczadrétű ívrt 18 frt tiszteletdíjban is részesül. 5. A pályanyertes dolgozat a »Könyvnyomdászok Szakköre« 1892. évi június havában bekövetkező tíz éves fennállása emlékezetére, ennek kiadásában fog megjelenni. A pályadíjat nem nyert dolgozatok igazolt írójuknak visszatadnak. — Fölvívjuk e pályázatra a műértők és pályázatra hivatottak figyelmét. — Budapest, 1891. január havában. A Könyvnyomdászok Szakköre választmány.

A pályázatot kiíró választmány megbízása időközben lejárván, az 1891. évi júniusi közgyűlés új választmányának szakirodalmi bizottsága — melynek feladatát képezte a beérkezendő pályaművek megbírálása is — a következő szaktársakból állott: Ács Mihály, Firtinger Károly, Tanay József, Kleinmann Frigyes, Gelberger Mihály és Grócz Ernő. Üzleti elfoglaltsága miatt Grócz Ernő tisztségéről lemondván, helyébe Salamon József választatott meg. Kleinmann Frigyes volt elnökünket pedig ez év elején, Körünk és a magyar nyomdászat pótolhatatlan kárára, a kérlelhetlen halál kiragadta sorainkból, mi által a bizottságban ismét megürült egy hely, melyre csekélységem lón szerencsés bejuthatni.

Mivel ismeretesek mindazok a nehézségek, a melyek a magyar nyomdászati styl megírásánál az író útjában állanak és a melyek kellő szakismeret és hosszabb türelmes buvárkodás nélkül le nem küzdhetők, a bizottság már-már meddőnek hitte a Szakkör negyedik és eddig legnagyobb horderejű pályázatát, midőn a határidő vége felé beérkezett az egyetlen pályamű, »Mult, jelen, jövő« jeligével. A határidő elteltével a bíráló-bizottság megkezdte működését és tanulmány tárgyává tette az egyetlen beérkezett művet. Előbb azonban kimondotta azt is, hogy a pályázatban résztvevő nem lehet egyszersmind bíráló is.

A bírálat ugy eszközöltetett, hogy a bizottság minden egyes tagja áttanulmányozta a pályaművet, és az így szerzett tapasztalatait írásba foglalva, lezárva, megőrzés végett a Kör tiszteletbeli elnökének, Ács Mihály úrnak

adta át; mely levelek az 1892. évi június 30-án tartott együttes ülésen felbontatván, felolvastattak és az előadónak feldolgozás végett kiadattak. Az előadói tisztelet ez alkalommal én voltam szerencsés elnyerhetni, és mint ilyen a bizottság tagjai által beadott vélemények alapján a következőkben van szerencsém a pályázat eredményéről beszámolni:

A többség véleménye szerint a »Mult, jelen, jövő« jelígejű pályamű szerzője meglehetősen jártassággal látszik birni a művészettörténetben, a mit ki is aknázott, mert a magyar díszítő styl multját és történelmi fejlődését embrio korától napjainkig munkája legnagyobb részében tárgyalja, és lehet, hogy éppen ezért nem fordított kellő gondot — talán az idő rövidsége folytán? — a nyomdászati (technikai) rész szelgőzésára.

Pedig ez a rész van hivatva a magyar nyomdászati stylt minden fázisában bemutatni. Szerzőnek ezt kellett volna szemlélhetővé tenni, hogy a tárgyat megkedveltesse az olvasóval és egyúttal tanítson. A szemléleti oktatáshoz van ugyan néhány sikerült melléklet — egy homlokdisz, egy címkeret és egy iniciálé — a melyek minden szépségök daczára sem képesek az olvasónak a tárgyról kellő áttekintést nyújtani. Pedig hát maga a téma olyan, hogy azt, ha meg akarjuk ismertetni, minden részletében be kell mutatni. Kellő rajzok nélkül a magyar nyomdászati styl kézikönyve nem is képzelhető, és hiszszük, hogy ebbeli nézetünkkel nem is állunk elszigetelve.

Ha szerző a technikai részt is annyi előszeretettel és odaadással ápolta volna, mint a kérdés történelmi oldalát, és azt a megfelelő rajzokkal és utasításokkal ellátja: műve nagyot nyert volna becsben. A történelmi részszel pedig — ha a tér nem engedte volna meg! — csak annyiban foglalkozott volna, a mennyiben a tárgy okvetlenül kívánja. Technikai rész gyanánt csak abbéli véleményét nyilvánítja — igaz, nem egészen helytelenül — hogy a magyar nyomdászati stylt leginkább hazai betűöntőink teremthetnek meg olyformán, ha kiváló művészeinket megbíznák új könyvdíszek (iniciálék, homlokdiszek, záró vignetták stb.), allegorikus ipari és kereskedelmi jelképek magyar modorban készítésével, melyekhez az alakokat leginkább a növényvilág szelgáltatná.

Igen, öntődeink vannak első sorban hivatva a magyar nyomdászati és díszítő styl megteremtésére; de a míg a hazai nyomdatulajdonosok — ugyszólván egydedülí vevők — ezt nem követelik fölük, addig nehezen fogják ezt maguktól felkarolni. Első sorban tehát az szükséges, hogy a magyar styllal megismerkedjék egy a hazai nyomdászás, mint öntődeink; ez azonban csak jó kézikönyv segítségével lehetséges.

Hibája az is, hogy szerző nem volt figyelemmel a magyarhoni nyomdászat multjára, hogy nem tanulmányozta egyes kiválóbb nyomdáinknak fenmaradt termékeiből azok irányát; ha vajjon nem-e nyilvánul egyik vagy másikban az akkori külföldi nyomdásztól eltérő felfogás. Nyilvánvaló, hogy ő a kérdést csupán a nyomdászat dekoratív (fejléczek, záró vignetták stb.) részére értette; pedig hát a szigorúan vett tipografiai kiállítás is külön styllal bírhat, mint ezt jelenleg a német, angol, francia, régebben pedig kivált a németalföldi nyomdászatnál nemcsak szakemberek, de laikusok is észrevették és megkülönböztették.

Magyarázataiban nem követi szigorúan a fölvetett fonalat, ide-oda csapong; több helyütt homályos, a mi egyéb irodalmi műnél sem egészen, *kézikönyvűnél*, mely tehát oktatásra van szánva, éppen nem engedhető meg. Így például ez a mondat: »A jelenben is méltó volna megörökíteni, illetőleg föleleveníteni a természet hő adományait, a célnak és az előállítási eszközöknek természetéhez mért konvencionális alakítás által, mint volt a művészet legvirágzóbb



korában: a multban.« De hát melyik multban? A művészetnek fényes multja volt már az ó-korban is, továbbá a renaissanceban, a tizenötödik században az olaszoknál; később Németalföldön s azután a francziáknál. — A szavakat is gyakran helytelenül alkalmazza; így például *alkotás* helyett többnyire *teremtés* szót használja, a mi pedig nem egyforma fogalom. A mellett, hogy munkájában sok a közhely, irálya éppen nem magyaros.

Az imént elmondottak után a bizottság véleménye oda irányul, hogy miután szerző a pályázat intencziójától egészen eltért, a mennyiben a *magyar nyomdászati styll tárgyaló kézikönyv* helyett a *magyar díszítő styll történelmét* íparkodik magyarázni; méltányolva bár szerző buzgalmát és igyekezetét — a pályadíjat még sem tartotta kiadhatónak.

Részint e határozatban leli magyarázatát az a körülmény, hogy a márczius 15-iki ünnepélyre nem készült el a bíráló bizottság ide vonatkozó munkálatával, valamint az is, hogy a pályázati feltételek 3-ik pontja, a mely a bíráló bizottságba idegen szakérők bevonását involválja, figyelmen kívül hagyatott.

Hogy Körünk tíz-éves fennállási ünnepélyét nem tette emlékeztetéssé egy oly fontos mű kiadásával, mint a magyar nyomdászati styll kézikönyve, azt leginkább mi, a bíráló bizottság, sajnáljuk.

Előadói jelentésemet azzal az óhajjal fejezem be, vajha ne várakoztatna sokáig magára az a pillanat, a melyben Körünk vezetősége a magyar nyomdászati styll kézikönyvével a hazai nyomdászatot megörvendeztetni; mert valóban, ez olyan ünnepély lesz a magyar nyomdászatnak, a minőt még keveset ért meg.

Engedje az ég, hogy ez óhajom teljesüljön!

Szabó Dezső.



## VEGYESEK.

**Mai mellékleteink** illusztrációjául szolgálnak »A modern accidens-munkák« című cikkünkhöz. Az adott példák megannyi motívumot alkotnak, melyeket úgy egyenként, mint egymással kombinálva, tetszés szerint használhat föl az accidens-szedő. Mindkét melléklet (melyek azonban csak vázlatok gyanánt tekintendők) a cikk szerzőjének rajza után Weinwurm czinkografiai műintézetében készült, a nyomást pedig két színben a »Pesti könyvnyomda-részvénytársaság« végezte.

**Jubileumok.** A *nagyváradi könyvnyomdászok* e hó 3-án ünnepelték meg egyetük tízéves fennállásának ünnepét, mely alkalomból az egylet alapítójának Hügel Ottónak arczképét is leleplezték. Kiadták továbbá egyetük tízéves történetét; a sikerült munka írója Vidosits Gyula tagtárs. — A *magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők jólékonysági köre* pedig 17-én tartá jubiláris ünnepélyét ugyancsak azon alkalomból, hogy a kör tíz év óta áll fenn. Mindkét ünnepély, különösen az utóbbi, fényesen sikerült.

A »**Magyar Hirlap**«, ez aránylag oly rövid idő alatt feltűnő nagy kedveltségre szert tett napilap nem sokára saját nyomdájában fog készülni. Ismerve ezen újságnak irányát, melynek hazafiságához és magyarságához a gyanúnak még árnyéka sem férhet: egyszerű mende-mondának kell tekintenünk azt a hirt, hogy a nyomdafelszerelés külföldön lett megrendelve, akkor, midőn fő- és székvárosunkban a régibb, de szintén szállítóképes Fischer és Mika-féle betűöntő mellett egy oly betűöntő és nyomdafelszerelő gyár is létezik, mely sok százezernyi befektetés után méltóan versenyez a külföld bármely nagy öntődjével és pedig nemcsak jóminőségben, hanem ár tekintetében is, a mit e czégnak több rendbeli bécsi és egyéb külszági megrendelése bizonyítanak. Reméljük, hogy az illetékes helyről csakhamar megkapjuk a czáfolatot e gyanus hirre, mely ha valóban bizonyulna, nagyon furesa világot vetne azon férfiak gondolkozására, kik lapjukban — igen helyesen —

minden alkalommal lándzsát törnek a nemzet crejének növelése, művelődésének elősegítése, *iparának* minden erőből való *islápolása* mellett s midőn ezt *nehik* kellene gyakorlatilag is illusztrálni, akkor — talán helytelen felfogás, vagy egy-két krajezár anyagi haszon miatt önmagukat czáfolják meg. Mondjuk: egyelőre nem hiszszük e hirt s várjuk a demontit!

**Külhoni falragaszok.** Hirdetményoszlopainkat újabb időben mind gyakrabban tartikják idegen földön készült plakátok, természetesen külhoni célokra szolgálva. Találni közöttük jó és rossz kiállítását, akár csak nálunk; némelyek élénken emlékeztetnek a Zeisler-féle nyomtatványokra. De láthatni igen szép kivitelűeket és utánzásra méltókat is, s ami szintén nem eléggé dicsérhető, hibátlan magyar szöveggel. Így a tavalyi prágai kiállítás magyar nyelvű diszes falragasza még bizonyosan emlékeztetőben lesz az ilyen dolgok iránt érdeklődőknek; készült pedig ezen csinos munka Csehország egy negyed- vagy ötödrangú vidéki városkájában. Jelenleg a bécsi színházi kiállításról szóló szép kivitelű plakátokat lehet látni utcásarkainkon. A nagy folio-alakban, szelvében előállított nyomtatvány egyszerű antik modorban és sikerülten válogatott színekben Thaliát, Enterpét és Mel-pomenét ábrázolja, a mint Apolló melszobra előtt hódotatukat készülnék bemutatni. A kifogástalan magyar szöveg és egyáltalán az egész munka dicsretére válik a bécsi Czeiger S. műintézeti czégnak. — Szintén szép kivitelű a müncheni műkiállítást hirdető falragasz. Ezen Klió istennőt látjuk, München városa czímerebeli szerzetesének társaságában, a mint megörökíti a »művészeteket« a történelem lapjain. A kivitel szintén antikszerű, de a színek választása túlkomor; azt hiszszük, hogy a plakát hatása barátságosabb színek alkalmazása által csak nyert volna. — A brünni lövész-ünnepélyről szóló hirdetmény mindennapi vásármunka, a milyent Németországban ilyen ünnepségek alkalmával akárhányszor találhatunk. — Végül mint kuriózumot ide itatjuk még egy Bécsből ideszakadt falragasznak következő szövegét: »Faktor, Fachmann für Buch- und Steindruck, Buchdruck-Maschinenfaktor, tüchtig in Accidenz-Druck, Steindruck-Maschinenmeister sehr tüchtig für Farbendruck werden aufgenommen. Offerte nur schriftlich an die Druckerei J. Weiner, Wien, VIII., Lonaugasse 17.« Vagyis magyarul: »Művezető, a könyv- és könyomásban jártas szakember, könyvnyomdai gépmester-faktor, ki az accidens-nyomásban gyakorlott, könyvnyomdai gépmester, ki színes nyomásban kitűnőt képes előállítani, főlvétetnek. Írásheli ajánlatok Weiner J. nyomdájába Bécs, VIII., Lonaugasse 17. címzendő.« — Rajta tehát, tessék pályáznai! — lehetne mondani; csakhogy a bécsi »Vorwärts« és a »Typographia« ugyancsak óvják a szakársakat az ezen nyomdabani kondiczió-vállalástól.

**Az írott betűk** (Schreibschrift) öntését illetőleg utóbbi években több rendbeli javítás észlelhető. Legújabbban *New-Yorkban Bryant Godwin* szerzett szabadalmat ily betűknek újabbnemű szerkezetére. A betű képe e szerint rézsutos formájú testre öntetik, mely a felületen meg lábán egyen-



Az eddigi rendszerek.

szögűen laposra változik át, mi által a rézsut álló betűk szétcusúsása megakadályoztatik. A sor elején és végén egy megfelelő formájú kizáró-darabka talál helyet. Mint az »Archiv für Buchdruckerkunst« című ismert szaklaphan olvassuk, ezen új alkotású betűk szoros egymáshoz való



Bryant Godwin új betűformája.

illeszkedésük folytán igen tetszetős külsőt kölcsönöznek a velük előállított nyomtatványoknak. Jobb áttekinthetőség miatt bemutatjuk e helyen az eddigi öntésformákat, valamint az újonnan szabadalmazott öntési rendszert.

**Nyomdászból lett elektrotechnikus.** *Elienne de Fodor*, azaz magyarán mondva: *Fodor István* a neve Athén városa elektrotechnikai intézete igazgatójának. Fodor pozsonyi születésű és ott is képezte ki magát nyomdásznak; egy

ideig tevékenyen részt vett az ottani egyleti életben és a »Typographia«-nak levelezője volt. Azután az elektrotechnikai pályára lépett és ezen, mint látjuk, tisztességes karriert csinált. Mint ügyes tollforgató két kézikönyvvel is szaporította a német elektrotechnikai szakirodalmat, melyek Hartleben kiadásában jelentek meg.

**Százéves jubileum.** Mult hó 12. és 13-án ülte meg az ismert *Benziger & Co.* nyomdai és kiadói cég Einsiedelnben (Svájc) nagy ünnepségek rendezésével fennállásának századik évfordulóját. Ez alkalomból a cégtulajdonosok 50.000 frankot adományoztak segélyezésicélokra munkásaik javára.

**Az Athenacum kézi lexikonának** legújabbán megjelent 19. füzeté a Karmarsch-Kisorosország szavak közötti anyagot tartalmazza s tartalmasságánál és csinos mellékleteinél fogva méltán sorozható az előbbi füzetekhez. Ajánljuk szaktársaink figyelmébe.



## HIVATALOS RÉSZ.

### A Könyvnyomdászok Szakköre második (X.) rendes évi közgyűlése.

(Megtartott 1892. évi július hó 10-én.)

Elnök Tanay József üdvözlöi a megjelenteket és konstatalván a határozatképességet, lendületes szavakkal a Kőr második, illetve tízedik évi rendes közgyűlést megnyitja, a Kőr tíz éves tevékenységének méltatását az ősszel tartandó jubiláris közgyűlésnek tartván fenn.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Téri Sándor és Neufeld Mór tagtársak választottak meg.

Titkár jelentése a Kőr működéséről és a pénztáros jelentése a Kőr pénzbeli ügyeiről, melyek a Grafikai Szemle júniusi füzetében közzétettek, a felmentvény megadása mellett fölolvastattak vételtek.

Számvizsgálókul Ertl Sándor, Klein Adolf és Sübinger Henrik tagtársak választottak meg.

Fürtös Armin tagtárs a nyugták pontosabb kiállításáért miatti interpellál; a pénztáros és elnök fölvilágosító szavai után, mivel a dologban tövédesnek kell lenni, az ügy rendezésével a pénztáros az illető házi pénztárossal együtt bizatot meg.

A szavazatszedő-bizottságba bevalasztottak: Róth Lipót, Aigner József és Zahumenszky Géza tagtársak.

Elnök jelenti, hogy a magyar styler hirdetett pályázat eredményéről az irodalmi bizottság megbízása folytán Szabó Dezso tagtárs volt szíves jelentést készíteni és miután ő a közgyűlésen meg nem jelenhetett, Ács Mihály t. elnök lesz szíves azt fölolvadni. (Lásd e jelentést lapunk mai számában.) A fölolvás után elnök úgy Szabó Dezso tagtársnak, mint Ács Mihály t. elnöknek a közgyűlés nevében köszönetét nyújtja. — A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és Ács Mihály ajánlatára ez ügy egy időre a napirendről levétetik.

A választmány indítványát, egy kézikönyv kiadása tárgyában, Bauer J. M. tagtárs rövid ajánló szavai után a közgyűlés magáévá teszi és a kivitellel az új választmányt bizza meg.

Tanay József elnök halaszthatatlan teendői miatt a gyűlésről távozni kénytelen, az elnöki tisztet Gyöngyösi Sándor alelnök veszi át.

Róth Lipót tagtárs indítványozza, hogy a lelépő tisztviselőknél és a választmányok jegyzőkönyvi köszönet szavaztassék; egyúttal ajánlja, hogy a Kőr két tisztviselőjének, kik egész éven át igénybe vannak véve, nevezetesen a pénztáros és titkár részére, előbbinek a Kőr pénztárából, utóbbinak pedig az Ekvönyv kiadása körüli fáradozása elismeréséül az Ekvönyv mérlegéből 3—3 db. 10 frankos arany tiszteletdíj szavaztassék meg. — Kluger Lajos tagtárs ajánlja, hogy a pénztárosnak tiszteletdíj 10 db. arany szavaztassék meg. Többek hozzászólása után elnök fölteszi a kérdést és a közgyűlés Róth Lipót tagtárs indítványát fogadja el.

Stalla Márton tagtárs az új választmány figyelmébe ajánlja, hogy az Ekvönyv ára — a kedvező mérleg kimutatása után — az idén is 60 kr. legyen. — Tudomásul vétetik.

Schornstein Jakab tagtárs a Grafikai Szemle műmellékletei tárgyában interpellál és ajánlja, hogy azok beszerzésére és előállítására nagyobb anyagi áldozatok hozassanak. — Firtinger Károly tagtárs és elnök fölvilágosító szavai után, t. i. hogy a Gr. Sz. szerkesztősége szándékosan kerül a nehezebb alkotású műmellékletek kiadását, miután azok csakis egyes, technikailag igen jól berendezett intézetek által vihetők ki és inkább súlyt fektet könyvebb kivitellű és szabatosan előállított minták közlésére, melyekkel a szerényebb anyagi eszközökkel rendelkező vidéki nyomdákban óhajtat segítségére lenni, csinos munkák megalkotásában, — felszólal a választmán megnyugszik.

Berger Illés tagtárs többek nevében kéri a közgyűlést, miután ők valamivel később jöttek, engedtessek meg nekik is a szavazás. — A közgyűlés ezt megengedi, mert míg a gyűlés tart, minden tag szavazhat.

Szöllősy Károly tagtárs ajánlja, hogy a tíz éves jubileumi ünnepély előmunkáitára egy külön bizottság választassék. — Elnök ajánlatára e munkálatokkal az új választmány bízik meg.

Bauer J. M. tagtárs megemlékezve a Kőr által tervbe vett hermaneti kirándulás sikertelenségéről, legnagyobb meglepetésére az egylet hivatalos lapjában olvasta, hogy a Gépmeisterek és nyomók köre oda augusztus havában kirándulást rendez. Ajánlja, hogy e kirándulásra Kőrünk saját költségére két tagot küldjön ki és e kiküldetésre ajánlja Ács Mihály t. elnököt és Tanay József elnököt. — A közgyűlés ez indítványt helyesléssel veszi. — Miután Ács Mihály t. elnök e kiküldetést el nem fogadta, a közgyűlés helyebbe Bauer J. M. tagtársat küldötte ki.

Titkár fölolvassa Tanay József elnök által beadott következő indítványt:

»Körünk az olyan szakférfiakat, kik céljai elérésében kiváló segítségére szolgálnak, megtiszteli azzal, hogy tiszteletbeli tagul választja.

Ilyen szakférfiú, ki újabban nagy érdeklődést tanusit Kőrünk és annak hivatalos lapja felvirágzása iránt s csak nem régen igen szíven fejtette ki nemes törekvésért szakmánk felvirágzása érdekében mindnyájunk öröme és így igen szép reményeket köthetünk a már eddig tanusított pártolón kívül a jövőre nézve is; mondom, ilyen férfiú Hornyánszky Viktor nyomdátulajdonos ur; azért tehát indítványozom, hogy Hornyánszky Viktor ur Kőrünk tiszteletbeli tagjává egyhangúlag megválasszassék.

A közgyűlés ez indítványt éljenzéssel fogadta és Hornyánszky Viktor ur egyhangúlag Kőrünk tiszteletbeli tagjává választotta.

Ugyancsak titkár olvassa föl a Gelléri Mihály tagtárs által beadott következő indítványt:

»Tekintve, hogy a Szakkör idei mérlege kedvezően alakult, mivel úgy a hivatalos lap, mint az Ekvönyv tag-példányai mibe sem kerültek a körnek;

tekintve továbbá, hogy a kör legfőbb kedvezményeit, t. i. a hivatalos lapot és Ekvönyvet a nem-tagok 2 frt 80 kr-ért megszerezhetik, a mi nem áll arányban a 4 frt 80 kr. évi tagdíjjal;

tekintve végül, hogy folyton apadó taglétszámunkat csak úgy növelhetjük ismét, ha a tagsági kötelezettségeken könnyítünk;

indítványozom: bizza meg a t. közgyűlés az új választmányt, hogy tanulmányozza a tagsági illeték esedleges leszállításának kérdését és ennek megfelelőleg hatalmaztassék fel ugyancsak az új választmány, hogy a kérdés megoldhatása esetén a tagsági illeték leszállítását, minden újabb közgyűlési határozat nélkül, már augusztus elsejétől életbe léptesse; intézkedéseket téven egyúttal, hogy aláírási ívek útján minél több új tagot szerezhesen Kőrünknek.

Többek hozzászólása után ez indítvány elfogadtatott.

Aigner József tagtárs a szavazatszedő-bizottság nevében beterjeszti a választás eredményét, mely a következő: Beadott 53 szavazat, ebből megsemmisített 5, ezek szerint elnök lett Tanay József, alelnök Feldmann Mór, titkár Gelléri Mihály, második-titkár Szöllősy Károly, pénztáros Rencsisovszky Ferenc, ellenőr Szabó Dezso, leltárnok Wözner Ignác, másodleltárnok Stalla Márton. Választmányi tagokká megválassztottak Bauer J. M., Gyöngyösi Sándor, Schwind Béla, Darula Arnold, Plachy Lajos; poitagokká: Vecsery Lajos, Salamon József, Mandl József, Antók János, Klein József.

A közgyűlés napirendje ezzel ki lévén merítve, elnök Gyöngyösi Sándor alelnök megköszönve a megjelentek szíves türelmét, a Szakkör második rendes évi közgyűlést berekeszti.

**Junius hóban a tagsági illetekeket a következő üzletek küldték be:** Athenacum 12.20, Brózsza 2.—, Czettel és Deutsch 2.—, Franklin 5.60, Légrády 1.20, Lloyd 1.60, Pallas 4.40, Részvény 18.80, Rózsa K. és neje —.80. — Egyes tagoktól befolyt: Heller I. —.40, Feldmann I. P. —.40, Szép Mihály —.80, Zimmermann Márk —.90, Gelberger M. 1.20, Salamon J. —.40.

**Egy Haase-rendszerű nyomda összes betű- és anyagkészlete egészenben vagy részben igen jutányos áron eladó.** Tudakozódhatni e lap szerkesztőségénél.

**K**ondíciót keres (lehetőleg a fővárosban vagy vidéken) egy accidens- és kompressz-szedő, ki a gyorsajtó, amerikai- és kézi-sajtó kezelésében is jártas. Cím: *Ungár Jakab* betűszedő (Kéthelyi-féle nyomda) Kaposvár.

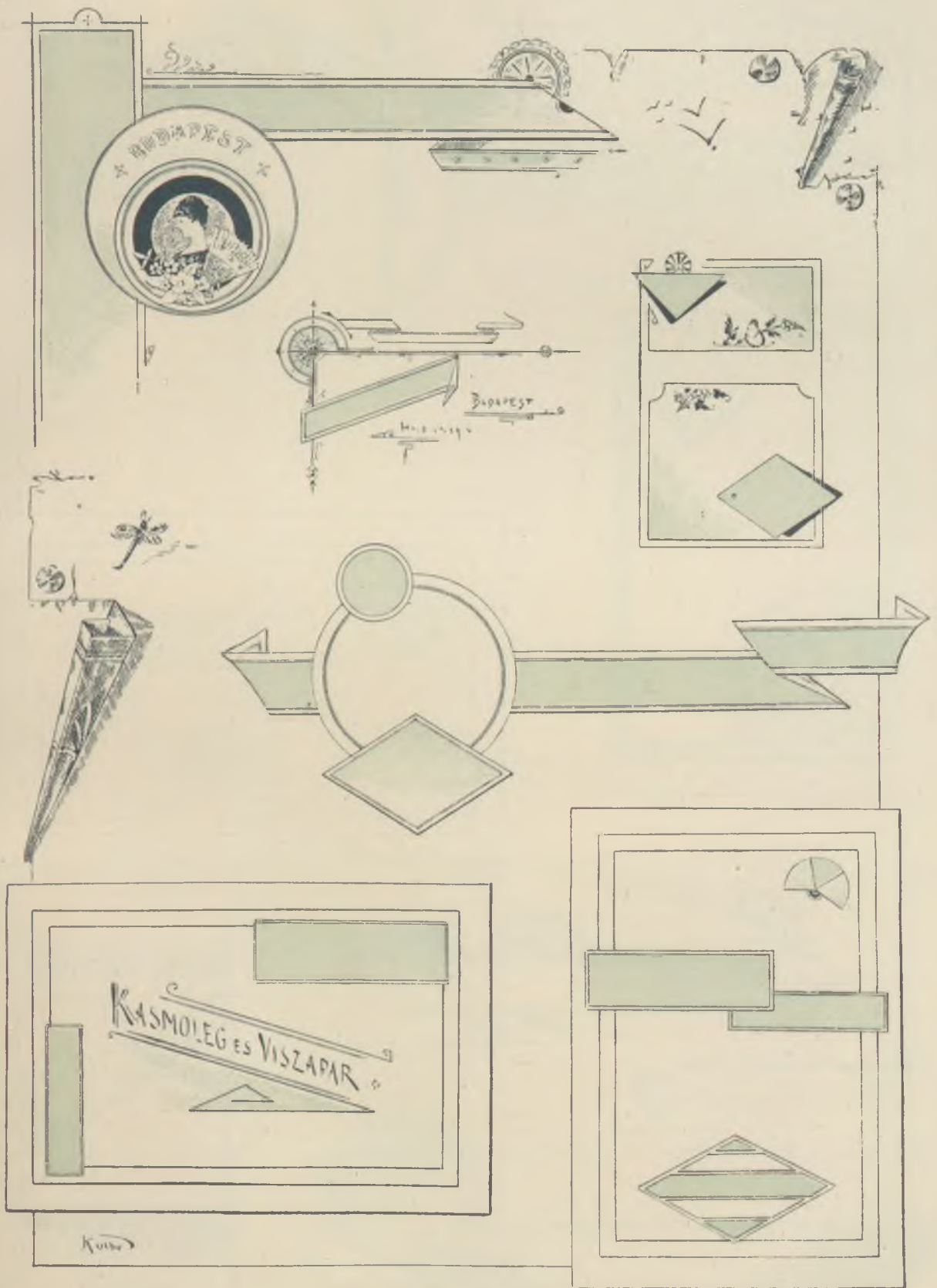
**JAVITNOK** (tanult betűszedő) a ki gimnáziumot és kereskedelmi iskolát is végzett, szerény feltételek mellett állást keres. Cím meg tudható a kiadóhivatalban.

A hirdetések merkantil-festéke Pusztafi és Perl-től. — A lap papírosa Dávid K. és Fiától. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

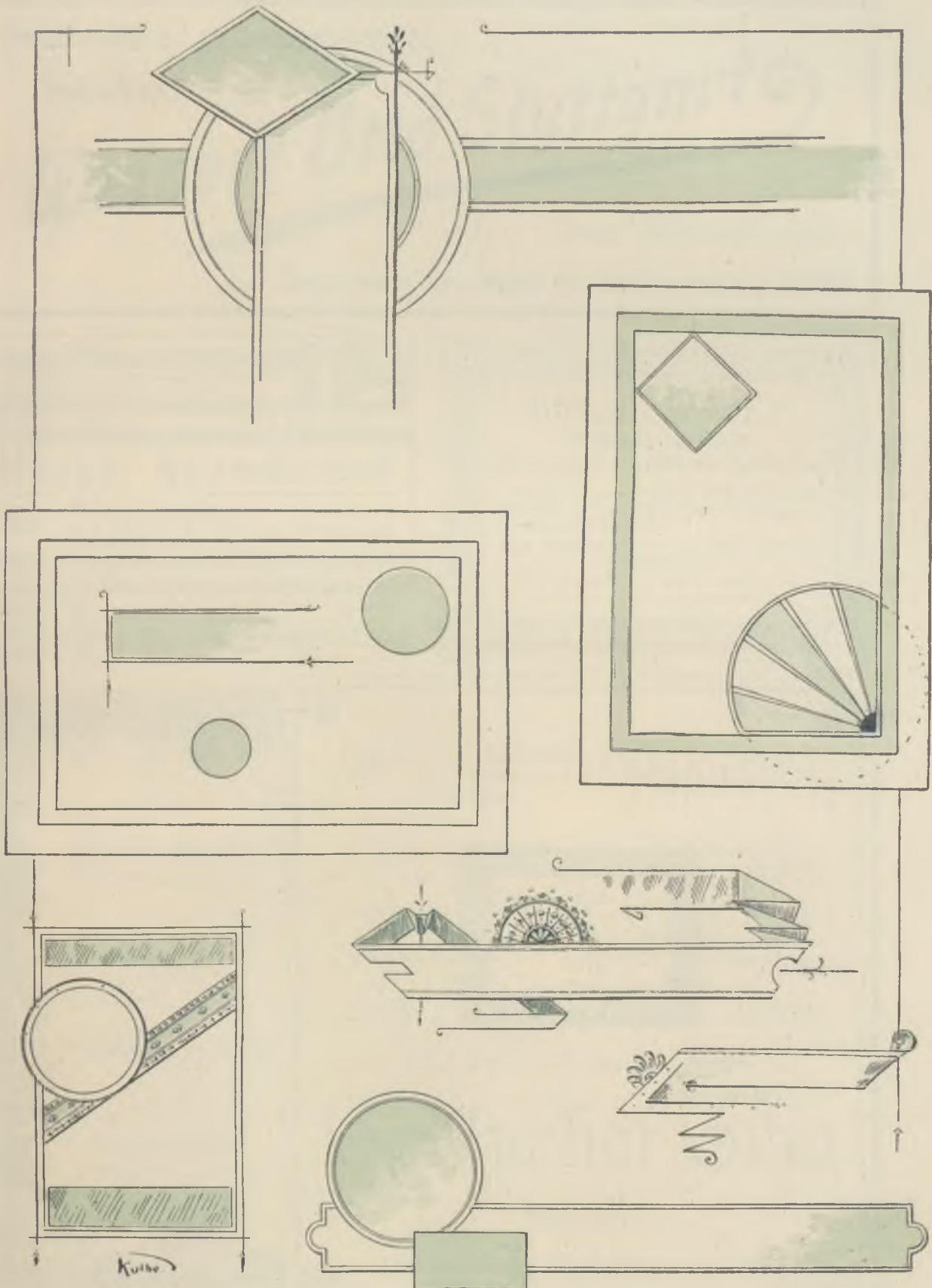
**Szerkesztőség és kiadóhivatal:** Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

**Kiadó-tulajdonos:** a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

**Felölös szerkesztő:** TANAY JÓZSEF. \* **Főmunkatárs:** BAURR JÁNOS M.









*Betüöntöde és galvanoplasztikai  
műintézet.*

# Weisert Ottó Stuttgart

*Ajánlja Rhenania-betüit.*

*Sanssouci-körzeteit és hirlap-oursiv betüit.*

A »GRAFIKAI SZEMLE« kiadóhivatalánál  
kapható (helyben 60, vidékre 67 kr.) a

**Magyar Nyomdászok**  
Évkönyve 1892. ÉVI  
VII. ÉVFOLYAMA

Az 1887—1892. évfolyamok ára együttesen  
megrendelve 2 forint 50 krajczár, és postaköltség.

**BÖLE JÓZSEF**  
NYOMDAI ASZTALOS  
BUDAPEST, VI., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-  
dászoknak szedőszekrények** és egyéb  
berendezések elkészítésére.

Száz darab angol beosztású kész szekrény  
raktáron van.

*Nyomdai szekrény- és ülőanyagjavításokat és  
vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.*

*Géplevelboríték*

*Lévjegy-*

*Karton*

*Gyászlapok*

Legjobb és legkülönbb  
minőségű **Papirárúk**

Kapható	<b>GESCHÜTZT.</b>	Kapható
minden	<b>Myrtle</b>	minden
papirkeres-	<b>Mark</b>	papirkeres-
kedésben.	<b>DEPOSÉ.</b>	kedésben.

Gyári főraktár Magyarország részére:

## Goldzieher Géza

Budapest

V. kerület, Arany János-utca 20. szám alatt.

Befünlőde, galvanoplasztikai  
és  
Mechanikai műintézet.

**LUDWIG & MAYER**  
Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:  
IROTT, KÖRLEVÉL  
és  
MEDIÆVAL-BETŰK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.  
TELEJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

Fénynyomatok<sup>®</sup>  
gyorssajtók berendezésével

**Czinkográfia**

**Divald Károly Fiai**  
MŰINTÉZETE  
Eperjes

Részülnék:  
Fototypia,  
Autotypia,  
Chemigraphia

Központi iroda:  
Budapest, Károly-körút 22.

Árak jutányosak.  
Minták kívánatra ingyen

**WÖRNER J. ÉS TÁRSA**

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTŐDE BUDAPESTEN.

**KÉSZIT:** EGYSZERŰ ÉS KETTŐS GYORSSAJTÓKAT. \* KÉTSZINNYOMÁSÚ GYORS-  
SAJTÓT. HUNGARIA LÁB- ÉS KÉZIMAJTÁSRA BERENDEZETT GYORS-  
SAJTÓKAT. AMERIKAI RENDSZERŰ TÉGELNYOMÁSÚ GYORSSAJTÓKAT.

PAPIRVÁGÓ ÉS LYUKASZTÓ  
GÉPEKET. — ARANYOZÓ PRÉST  
KÖNYVKÖTŐKNEK. — SIMITÓ ÉS  
CSOMAGOLÓ PRÉSEKET. — TÖM-  
ÖNTŐ-KÉSZÜLÉKEKET.

Minden e szakba vágó munkák  
és javítások előállíthatnak.

BETŰSZEKRENYEK ÉS ÁLLVÁNYOK.

Kőrforgású nyomógépek a legújabb  
szabadalmazott rendszer szerint.





RÉZLÉNYA-GYÁR.

**H. BERTHOLD**

BERLIN

SW., BELLE-ALLIANCE-STRASSE 88.

NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Mintákat és árjegyzékekkel ingyen és bérmentve küld.

\* PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK. \*

**FESTÉKGYÁR**

Alapítási év 1818.

**Ch. Lorilleux & Cie**

Rue Suger 16. PARIS Rue Suger 16.

**RAKTÁR BÉCSBEN:**  
Gutenberg-Haus, Gebrüder Geel IX., Liechtensteinstrasse Nr. 8.

Könyv- és könyvnyomda festékek

**GYÁRAK:**  
PUTEAUX ÉS NANTERRE.

KLEHOF PHOTOGRAPH. KUNST-ANSTALT

**Angerer & Söschel**

Hofingerstr. 55, WIEN.



CHEMIGRAPHIE  
PHOTOTYPIE  
AUTOTYPIE  
CHROMOTYPAGE

Az intézet ajánlja magát illusztrációk előállítására: chemigráfia, fototipia, chromotipia, fotolitográfia és autotipia útján. — Autográfiai rajzkellékek, szabadalmazott szemcsés és tónuspapírok, kréták és tussok gyára. — Dombordezésre szolgáló valódi belga horgany, 50:60 cm. nagyságú lemezekben 5 frt 50 krért, tetszés szerinti kisebb méretekben 1000 □-cméterenkint 2 frt. Munkáinkhoz a rajz és az átnyomat mikéntjére vonatkozó technikai útbaigazításokat mellékelünk.

KÜLÖNLEGESÉG

**FESTÉKEK** AZ ÖSSZES GRAFIKAI IPARÁGAK RÉSZÉRE

**BERGER & WIRTH**  
és  
**FREY & SENING**

EGYESÜLT FESTÉKGYÁRAI

**LIPCSÉBEN**

FIÓKOK:  
BERLIN. LONDON. NEW-YORK. MOSZKVA.



**VIKTÓRIA ÉS BIANKA**

**HENGERANYAG.**

Raktár és képviselet:  
Polacsek J.-nél Bécs, IV., Belvederegasse 3.



# Karl Krause Leipzig.

  
 Főképviselet  
 Ausztria-Magyar-  
 ország részére:  
**PAUL BECKERT**  
 WIEN  
 IV., Starhemberg-  
 gasse 24.  


sz.  
**GANZ és TÁRSA**  
 VASÖNTŐ  
 ÉS GÉPGYÁR RÉSZV.-TÁRSULAT  
 BUDAPESTEN.

Különleges gyártmányai:

### GÁZMOTOROK,

álló vagy fekvő, egy vagy két hengerrel, melyek következő előnyökkel bírnak: olcsó ár, igen kevés gáz-fogyasztás, a tolattyú elhagyása, kis térfogat, csekély súly, nyugodt s egyenletes járás, javítás csak ritkán fordulhat elő s ez is igen egyszerűen és könnyen eszközölhető.

### → TURBINÁK ←

a helyi viszonyok szerint szerkesztve.

### TRANSMISSIÓK

(közlőművek) és mindennemű építési és gépészeti munkák.

Electromos világítási berendezés és erőátvitel nagyobb távolságra is, saját kipróbált rendszerük szerint.

Ajánlja magát minden nagyságú teljesen felszerelt (complete)

## TÖMÖNTŐÉK BERENDEZÉSÉRE

és  
**TÖMÖNTŐ-GÉPEK**  
 elkészítésére.

**August Siegfried**

NÜRNBERG-BÉCS

GYÁR:

BÉCS, MAXIMILIANSTRASSE 14. SZ.

Legújabb és legezészerűbb eszközök.

LEGOBB AJÁNLATOK.

Mindennemű műszaki tanácsok nyújthatnak.

Arjegyzékek díjmentesen.

BÉPGYÁRSOK  
**JEANRENAUD**  
 BÉCS & COMP.  
 X. Himbergersstr. 47.

## Papírvágó Gépek,

Simitó Sajtók \* Könyvkötő-Sajtók \* Simitó Hengerművek

LYUKASZTÓ- (PERFORIROZÓ-) GÉPEK,

Papírlemez- és Carton-Öllők,

ARANYOZÓ-GÉPEK,

Könyvgerinczsajtoló - Gépek

stb. stb.

Budapesti képviselők:

**MÜLLER TESTVÉREK**

V. ker., Nagykorona-utca 3.

**GAWLITZA**  
\* BÉCS \*

IX. FERSTELGASSE 5. A FOG. TEMPL. MÖGÖTT

Betű- és tömöntőde, galvanoplasztika

\*  
◇ **BERTHOLD H.** ◇  
rézlénia-gyárának egyedüli képviselője az osztr.-magy. monarchiában.

A 20 év óta legjobb hirnévnek örvendő

◇ **THE EXCELLENT** ◇  
angol hengeranyag raktára.

Nyomdai berendezések a legrövidebb idő alatt, gépekkel és minden eszközökkel együtt.

KÖNYVNYOMDAI ESZKÖZÖK.

\*\*\*

**Galitzenstein H.**

BUDAPEST

V. kerület, Erzsébet-tér 5. szám.

Mindennemű kő- és könyvnyomdai, valamint könyvkötői kellékek, eszközök és gépek legnagyobb és legrégebb gyári raktára.

Teljes berendezések legolcsóbban, pontosan és szakszerűen eszközöltetnek.

Használt gépek előnyösen becsereztetnek és javíttatnak.

Épp most jelent meg és küldetett szét új képes teljes árjegyzékem, melyet kívánságra utólag bérmentve megküldök azon t. vevőimnek, kik esetleg még nem kaptak meg.

Allandó nagy raktár

Gépek, festékek és minden nyomdai felszerelésben.

Különlegesség:

Nyomdai szaküzlet.      »ALBINO«      »AMERICAN«

FEMÉR HENGERANYAG. ÁTTETSZŐ HENGERANYAG.

**Pusztafi és Perl**

Budapest, Akadémia-utca 6.

**PÁPIR-DISZMŰZET.**

*Névjegy-, eljegyzési-, esketési-,  
táncz- és minden e szakba vágó hárttyák a leg-  
változatosabb kivitelben.*

HUBER MIHÁLY  
kő- és könyvnyomdai festékgyár  
München

FLINSCH-féle      RÜGER C.  
betüöntőde, Frankfurt,      rézlénia-gyár, Lipcse,

Kempe Károly stereotypia-berendezés, Nürnberg,

Marinoni H. gyorssajtó-gyár, Páris

kizárólagos képviselői.

**WEINWURM ANTAL**  
fényképész,  
első magyarországi chemi-  
graphiai műintézete.  
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű  
borganyészésű duczoit  
autotypia, phototy-  
pia, chemigraphia és  
chromotypia útján.  
Alaprajzok, térképek,  
hálózatok  
fotolitho-  
grafia út-  
ján a leg-  
jutányo-  
sabbban s  
pontosan  
sokszorosít-  
tatnak.

Külső beren-  
deszt Ádám  
kivül fény-  
képfelvittele.



**Rust J. H. és Társa**  
BETÜÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA  
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.



Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk,  
körzetek, ékítmények, rézleányok és vignetták.  
Méréselt árak. \* Többszörösen kiliintelve. \* Szolid kivitel.



RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I., KOLOWRATRING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.	100 ko frt/kr	Másolófestékek lila, kék, fekete vörös	1 kilo frt/kr	Szines festék.	1 kilo frt/kr	Selyemzöld, süvegben, 4 árnyalat	1 kilo frt/kr
<b>a) Gyorssajtóknak.</b>				<b>Kő- és könyvnyomdáknak.</b>		*Selyemzöld, poralokban, 4 árnyalat	
CIH Hirlapfesték	60		8	Kárminlak 1	48	Chromoxyd-zöld, legfin.	12
CIJ »	60	<b>Könyvnyomda-festék.</b>		» 2	30	» valódi olivzöld	6
CI »	68	<b>Kézi- és gyorssajtóknak.</b>		Geraniumlak 0	24	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
BIH Könyvfesték	76	Gravirfesték II.	2	» 1	20	» 2	4
BIJ »	84	Tollfesték I.	2	» 2	16	» 3 porban	2
BI Accidensfesték	90	Tollfesték II.	2	» 3	12	Kobaltkék, legfinomabb	40
AIII Illusztráció-festék	120	Krétafesték III.	4	Florentini lakk 1	4	Párisi kék	5
AII »	170	» I.	3	» 2	3	Milori kék világos és sötét	5
AI »	250	» II.	7	Rózsaszínű krapplak 1	16	Seplabarna	4
AO Disznyomáshoz	4	» I.	10	» 2	10	Terra di Sienna	2
AOO »	6	Átnyomó festék	12	Kárminczinóber 3 árnyal.	4	Mahagonibarna	2
AOOO »	8	Ércnyomó festék II.	120	Czinóber-utánzat	2	Kremsl fehér	2
		» I.	120	Antikármín	8	Hófehér	1
<b>b) Kézi sajtóknak.</b>		<b>Kenczék.</b>		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	<i>Finom szines festékek kenczében törve, körül- belül 25%-al olcsóbbak.</i>	
CCII Könyvfesték	90	Könyv-, kő- és ércnyo- máshoz.		» » » 2	16	Bécsi hengeranyag.	100 ko
CCI »	1	Gyöngye	1	» » » 3	12	3. sz. Igen szilárd	150
BBIII Accidensfesték	120	Középerős	120	Chromsárga, vegy. tisztá, 4 árnyalat, süvegben	3	2. » Szilárd	150
BBII »	100	Erős	140	» » » 4 árnyalat, darabokban	2	3. » Crème	150
BBI »	240	Aranyfüst-kencze	2	Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24		
AAIII Illusztrációknak	3	Ércnyomáshoz	1	Ockersárga, 4 árnyalat	2		
AAII Finom »	4						
AAI Disznyomáshoz	4						
AAO Glaçépaper-nyom.	8						

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% scontó. Hordók ingyen, dobozok eredeti áron.

LEVÉL-, RAJZ-, IRÓ-,  
NYOMDA-, SZINES BORITÉK-  
és  
LEMEZ-PAPIROK.

**Dávid Károly és Fia**  
BUDAPEST  
Papírgyári Raktára.

Mintákkal szolgálunk.

BETÜÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzateket és ki-zárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

**FISCHER és MIKA**

Nagy választékot tart a legkülön-telőbb eszközérü és divatos

**KÖNYV-  
ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.**

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

\*\*\*

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCZA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Telephon 270

**Alsó Magyar Könyv- és Könyomdai**

**Festék-Gyár**

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

**KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA**

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kenczék, bronzok.

**VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.**

\*

»Patent« gelatin-hengeranyag sfb.

Egész Nyomdai Berendezések

jutányosan és gyorsan

foganatosíttatnak.

Első Magyar

Betüöntőde

Részvény-  
Társaság.

BUDAPEST

VI. ker., Dessewffy-utca 32., saját házában.

Folyton dúsraktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és  
bolgár ékezetű

Könyv- és Czimírásokban

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

a legkülönbözőbb ékezetű

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEK

Galvanoplastika. \* Tömöntőde.

<b>Nyitra.</b> Huszár István. Iritzter Zsigmond. »v. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	<b>Putnok.</b> Gaertner Ignác.	<b>Szamos-Ujvár.</b> Gör. k. püspöki nyomda. »Auróra« nyomda.	<b>Szered.</b> Sternner Dávid.	<b>Turóc-Szt.-Márton.</b> Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
<b>Oravicza.</b> Kehrer C. Wunder Károly.	<b>Resicza.</b> Eisler József. »Reschitzaer Zeitung«.	<b>Szakolca.</b> Skarnitzl örökösei.	<b>Szerencs.</b> Simon J. Szigetvár. Schlesinger J.	<b>Ujpest.</b> Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
<b>Oroszáza.</b> Veres Lajos. Altstädter M. J.	<b>Rimaszombat.</b> Gyórfy Pál. Szűcs László. Ráhely Miklós.	<b>Szarvas.</b> Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János	<b>Szilágy-Somlyó.</b> Bölonyi Sándor.	<b>Ujvidék.</b> Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzer. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics testvérek. Pavlovics és Jociacs.
<b>Ó-Becse.</b> Löwy Lajos.	<b>Rozsnyó.</b> Kovács Mihály.	<b>Szász-Rügen.</b> Burghard R. Sebesch Károly.	<b>Szolnok.</b> Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. Szolnoki Hiradó.	<b>Ungvár.</b> Fésüs József. Gellisz Miksa. »Kelet« nyomdája. Székely és Illés.
<b>Ó-Kanizsa.</b> Schwarz A.	<b>Rózsahegy.</b> Salva Károly.	<b>Szász-Sebes.</b> Stegmann J. Winkler Vilmos.	<b>Szombathely.</b> Bertalanffy J. Gábrriel A. Kramer M. Seiler H. özvegye.	<b>Ujverhás.</b> Berkovics Márk fiók- nyomdája.
<b>Ó-Orsova.</b> Handl József. Orsovai könyvny. részvt.	<b>Salgó-Tarján.</b> Fiedler A.	<b>Szászváros.</b> Fuhrmann R. »Minerva« nyomda.	<b>Tab.</b> Pfeifer Ignác.	<b>Vác.</b> Mayer Sándor. »Ilunna«-nyomda (Tulajd. Kohn Viktor).
<b>Ó-Széplak.</b> Nyittravölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	<b>Sárvár.</b> Jakoby Bálint.	<b>Szatmár-Németi.</b> Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. »Szabadsajtó« nyomdája.	<b>Tapolca.</b> Löwy B. Tata. Engländer Jakab. Kopasz J. özvegye.	<b>Vág-Ujhely.</b> Horovitz Adolf.
<b>Paks.</b> Rosenbaum Márk.	<b>S.-A.-Ujhely.</b> »Zempléne« nyomdája. Löwy Adolf. Landesmann es társa.	<b>Szeged.</b> Bába Sándor. Endrenyi Lajos. Engel Adolf. Várnai Lipót.	<b>Temesvár.</b> Csanádmegyei nyomda. Délmagyarországi szövét- kezeti nyomda. Freund Gyula. Magyar Testvérek. Stéger Ernő. »Posauna« nyomdája. Uhrmann Henrik. Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.	<b>Versecz.</b> Wettl és Veronits. Kirchner J. özvegye. Kassanovits M. Füger Ida.
<b>Pancsova.</b> Jovanovics Testvérek. Koszanics és Popovics. Wittigschlager C. »Pancsova és Vidéke« nyomdája (Tulajdonos Dr. Viszoly).	<b>Sárospatak.</b> Ev. ref. főisk. nyomdája.	<b>Szeghalom.</b> Ifj. Kiss Ferencz.	<b>Tisza-Füred.</b> Löw Samu.	<b>Veszprém.</b> Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda.
<b>Pápa.</b> Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda.	<b>Segesvár.</b> Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	<b>Szeghárd.</b> Báter János. Ujfalussy Lajos.	<b>Tolna.</b> Selly József.	<b>Zala-Egerszeg.</b> Tahy Róza. Breisach Samu.
<b>Pecs.</b> Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Tajzs József. Tajzs Mihály.	<b>Selmeczbánya.</b> Jörges A. özvegye.	<b>Székelyhid.</b> Kohn Sámuel.	<b>Tolna-Szántó.</b> Szabó Miklós.	<b>Zenta.</b> Schwartz Sándor. Klenóczy és Biró. Biró János.
<b>Pécska.</b> Ruber István.	<b>Sepsi-Szt.-György.</b> »Jókai« részv.-nyomda.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek D.	<b>Tolna-Tamási.</b> Jeruzsálem Ede.	<b>Zilah.</b> Seres Samu.
<b>Perjámos.</b> Pirkmayer K.	<b>Siklós.</b> Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek D.	<b>Topolya.</b> Schwarz M.	<b>Zólyom.</b> Nádossy G.
<b>Pozsony.</b> Alkalay Adolf. Angermayer K. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt B. utóda. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Eder és társa. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	<b>Simontornya.</b> Jeruzsálem E.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek D.	<b>Torda.</b> Pollak Móricz.	<b>Zombor.</b> Bittermann A. Muzsik A. Obláth R.
	<b>Sopron.</b> Breiner G. és fia. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Rónai Frigyes.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek D.	<b>Török-Szt.-Miklós.</b> Fuchs Jakab.	<b>Zombolya.</b> Wunder Rezső.
	<b>Stájerlak.</b> Rose V.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek D.	<b>Trencsén.</b> Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.	<b>Zsolna.</b> Áldori Manó.
	<b>Sümeg.</b> Nobel Ignác.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek D.		
	<b>Szabadka.</b> Bittermann J. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Kardos F. Petrovits Dusan.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek D.		

## HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

<b>Belovár.</b> Fleischmann F.	<b>Illók.</b> Wortmann A.	<b>Petrinja.</b> Pirnat A.	<b>Varasd.</b> Platzer J. és fia. Stüfer J. B.	<b>Fischer F.</b> Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Gy. Kugli és Deutsch. Scholz és Kralj. »Národne Novine« ny.
<b>Broód.</b> Schuhmann H.	<b>Kaproncza.</b> Lostinčer.	<b>Pozsega.</b> Klein Lipót.	<b>Vinkovce.</b> Trumić Szilárd.	<b>Zengg.</b> Luster Henrik.
<b>Buccari.</b> Desselbrunner R.	<b>Karlóca.</b> Pavlovics K.	<b>Ruma.</b> Wagner J.	<b>Virovitica.</b> Habianec A.	<b>Zimony.</b> Grabovačky M. Sopron J. C. Baics S.
<b>Diakovár.</b> Egyházmegyei nyomda.	<b>Károlyváros.</b> Hauptfeld K. Pretner J. N.	<b>Sziszek.</b> Fanto Adolf. Junker H.	<b>Vukovár.</b> Jancsik E. Kiefer N.	<b>Zsid. Maukovics P.</b>
<b>Eszék.</b> Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	<b>Kőrös.</b> Neuberg Gusztáv.	<b>Susak.</b> Lukanovics N.	<b>Zágráb.</b> Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	
<b>Gospic.</b> Zsuppan M.	<b>Mitrovicza.</b> Trumić K. Trumić M.	<b>Uj-Gradiska.</b> Schiebel A.		

# KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

<b>Ada.</b> Bergner Adolf.	<b>Csorna.</b> Neumann Samu.	<b>Győr-Sziget.</b> Gross G. és társa.	<b>»Ellenzék«</b> nyomdája. Gámán János örökösei.	<b>Munkács.</b> Blayer Pinkász Farkas Kálmán. »Karpát« könyvnyomda.
<b>Alsó-Kubin.</b> Schneider Dezső.	<b>Czegléd.</b> Piros J. és Társa. Sebők J.	<b>Gyula.</b> Dobay János. Kohn Adolf.	<b>»Közművelődés«</b> nyomda. Lehmann és Baldi.	<b>Muraszombat.</b> Grünbaum S.
<b>Alsó-Lendva.</b> Bozsay P.	<b>Debreczen.</b> »Debreczeni Ellenőr« ny. Kutassi Imre.	<b>Gyulafehérvár.</b> Püspöki nyomda. Voltz H.	<b>»Magyar Polgár«</b> nyomda. Poltz Albert. Stratzinger G.	<b>Nagy-Atád.</b> Grünberger A.
<b>Apatin.</b> Szavadil József.	<b>»Debrecze«</b> nyomda- részvény-társaság. Pongrácz Viktor. Városi nyomda. Ifj. Gyürky Sándor.	<b>Hajdu-Szoboszló.</b> Plón Gyula.	<b>Komárom.</b> Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignáczné. Spitzer Sándor.	<b>Nagy-Bánya.</b> Molnár Mihály.
<b>Arad.</b> Aradi nyomda-társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Réthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	<b>Deés.</b> Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	<b>Hajdu-Büszörmény.</b> Maróczy M. József.	<b>Körmend.</b> Részvény-nyomda.	<b>Nagy-Becskerék.</b> Grcsics I. Pleitz Fer. Pál utóda (dr. Brajjér L. és Mayer R.) Scheinberger Ignác.
<b>Abrudbánya.</b> Politzer Lázár.	<b>Detta.</b> Heldenwanger J.	<b>Halas.</b> Prager Ferencz.	<b>Körmöcbánya.</b> Jürges A. özv.	<b>Nagy-Bittse.</b> Spiegel Samu.
<b>Aranyos Maróth.</b> Részvénynyomda. (Felszá- molás alatt.)	<b>Déva.</b> Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	<b>Hátszeg.</b> Stern M.	<b>Köszeg.</b> Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	<b>Nagy-Röcze.</b> Künstler Soma.
<b>Baja.</b> Kollár Anta és Fia. Nánay Lajos. Streinitz Gyula.	<b>Devecser.</b> Rosenberg Zsigmond.	<b>Hódmező-Vásárhely.</b> »Hungaria«-nyomda. Kanitzer G. Lévai Fülöp.	<b>Kúla.</b> Berkovics Markus.	<b>Nagy-Enyed.</b> Wokal János.
<b>Balassa-Gyarmat.</b> Halyák István. Kék László.	<b>Ditró.</b> Ditró és Szárhegy közsé- gek nyomdája.	<b>Holics.</b> Hotascha J.	<b>Kún-Szt.-Márton.</b> Sima F. fiókja.	<b>Nagy-Kanizsa.</b> Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics és Danielisz. Weiss L. és F.
<b>Balázsfalva.</b> Gör. k. püspöki nyomda.	<b>Dombóvár.</b> Első dombovári könyv- nyomda és papírszergyár.	<b>Huszt.</b> Neufeld S.	<b>Kún-Szt.-Miklós.</b> Bors K.	<b>Nagy-Károly.</b> ifj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond és társa. Turóczy Zsigmond.
<b>Bártfa.</b> Bleier M.	<b>Dunaföldvár.</b> Schwarz Manó.	<b>Igló.</b> Schmidt József.	<b>Leva.</b> Nyitrai és Társa.	<b>Nagy-Kikinda.</b> Kiadói nyomda. Radák János. Milenkovits István.
<b>Battonya.</b> Gaál Vilmos.	<b>Eger.</b> Érseki Lyc. Nyomda. Kohn Dávid.	<b>Ipolyság.</b> Neumann József.	<b>Lippa.</b> Povázsay Testvérek. Zách József.	<b>Nagy-Körös.</b> Ottinger Ede.
<b>Békés.</b> Povázsay Testvérek.	<b>Eperjes.</b> Kosch Árpád.	<b>Jászberény.</b> Brünauer Adolf. Hay Géza.	<b>Liptó-Szt.-Miklós.</b> Steier Izidor.	<b>Nagy-Mihály.</b> Landesmann B.
<b>Békés-Csaba.</b> »Corvinæ«-ny. (Sziheleszky József.) Lepage Lajos.	<b>Érsekújvár.</b> Winter Zs.	<b>Kabold.</b> Deutsch Mózes.	<b>Lőcse.</b> Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	<b>Nagy-Szalonta.</b> Reich Jakob. Adler Jakob.
<b>Beszterce.</b> Botschar T. Orendi Károly.	<b>Erzsébetváros.</b> Kotzauer D.	<b>Kalocsa.</b> Holmayer Ferencz. Malatin Antal.	<b>Losoncz.</b> Kármán részvény-társaság Roth Simon.	<b>Nagy-Szeben.</b> Kraft Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
<b>Beregszász.</b> Farkas K. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska.	<b>Esztergom.</b> Buzárovits Gusztáv. Laiszky János. Tábor Adolf.	<b>Kaposvár.</b> Hagelmann K. Jancovics Gyula. Kéthelyi Miksa. Magyar J.	<b>Lugos.</b> Traunfellner Károly. Wenczelly J. és Fia.	<b>Nagy-Szt.-Miklós.</b> König Salamon. Wiener Nathan.
<b>Besztercebánya.</b> Machold F. Singer Jakob.	<b>Fehértemplom.</b> Wunder J.	<b>Kapuvár.</b> Buxbaum József.	<b>Magyar-Óvár.</b> Czeh S.	<b>Nagy-Szőllős.</b> Schwartz Bela.
<b>Bicske.</b> Lederer Sándor.	<b>Felső-Eőr.</b> Schodisch Lajos.	<b>Karánsebes.</b> Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	<b>Makó.</b> Gaál és Örmöry. Neumann József.	<b>Nagy-Szombat.</b> Goldmann M. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. özvegye.
<b>Bonyhád.</b> Özv. Fein Teréz.	<b>Fertő-Nezsider.</b> Horváth B.	<b>Karczag.</b> Szódi S.	<b>Malaczká.</b> Wiesner testv.	<b>Nagy-Tapolcsány.</b> Platzko Gy.
<b>Brassó.</b> Gött János és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Th. »Közművelődés«-nyomda.	<b>Fogaras.</b> Thierfeld Lipót.	<b>Kassa.</b> Özv. Lipóczy József. Bernovics G. Ries Lajos. Werfer Károly.	<b>Mármaros-Sziget.</b> Részvény-nyomda. Vider Mendel. Baiásy L.	<b>Nagy-Várad.</b> Pauker D. Bergner Samu. Lang József. Freund L. Laszki Ármín. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti«-nyomda (Bérlő: Seper Kajetán).
<b>Brezsnóbánya.</b> Kreisler J.	<b>Galánta.</b> Német Gyula.	<b>Kecskemét.</b> Szilády László. Tóth László. »Pannonia«-nyomda.	<b>Maros-Vásárhely.</b> Ev. ref. Collegium nyomda. Róm. kath. leányiskola könyvnyomdája. Grün Vilmos. Pollák T.	<b>Nyiregyháza.</b> Jóba Elek. Piringer János.
<b>Buziás.</b> Ullmann F.	<b>Galgóc.</b> Steiner Adolf.	<b>Készmárk.</b> Sauter Pál.	<b>Matészalka.</b> Weisz Zsigmond.	
<b>Csákova.</b> Chudý Testvérek.	<b>Gyergyó-Szt.-Miklós.</b> Szabó L.	<b>Keszthely.</b> Nobel J. Farkas J.	<b>Medgyes.</b> Reissenberger G.	
<b>Csáktornya.</b> Fischl Fülöp.	<b>Gyoma.</b> Knerr Izidor.	<b>Király-Helmeccz.</b> Klein József.	<b>Mezőtúr.</b> Gyikó Karoly.	
<b>Csiksomlyó.</b> Ferenczrendi nyomda.	<b>Gyöngyös.</b> Braun Bert. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	<b>Kis-Czell.</b> Menyhért Julia.	<b>Mindszent.</b> Goldstein Mór.	
<b>Csikszereida.</b> Györgyjakab Márton.	<b>Győr.</b> Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. »Pannonia« könyvnyomda (Tulajd. Haar és Raab). Polgár Bertalan.	<b>Kézdí-Vásárhely.</b> Szabó A.	<b>Miskolcz.</b> Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	
<b>Csongrád.</b> Schwartz Sándor. Silber Jánosné.		<b>Kiskún-Félegyháza.</b> Renezay József.	<b>Módos.</b> Staits György. Zeiser J.	
		<b>Kis-Marton.</b> Dyk Ede.	<b>Mohács.</b> Bland János.	
		<b>Kisvárdá.</b> Berger Ignác.	<b>Moór.</b> Engländer Jakob.	
		<b>Kojozsvár.</b> Ferdinánd, Gombos és Sztupjár.		